

Hanteringen av hemliga tvångsmedel vid Åklagarkammaren i Göteborg

1. SAMMANFATTNING

Åklagarkammaren i Göteborg har överlag god ordning i såväl tvångsmedelsakter som bevakningsärenden och handläggningen är generellt sätt lätt att följa.

Nämnden har endast några mindre påpekanden i huvudsak gällande sena beslut om förstöring.

Nämnden avser att ta upp vissa förhållanden som avser Polismyndigheten till utredning i särskilda ärenden.

Innehåll

1. SAMMANFATTNING.....	1
2. GRANSKNINGEN.....	3
3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER.....	3
3.1 Inledning	3
3.2 Tillstånd till hemligt tvångsmedel	3
3.3 Förstöring av material	4
3.4 Underrättelser till enskilda.....	4
3.5 Dokumentation.....	5
4. NÄMNDENS IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING	5
4.1 Tillstånd och verkställighet av tvångsmedelsbesluten.....	5
4.2 Förstöring av material	6
4.2.1 Beslut om förstöring	6
4.2.2 Intyg om förstöring	6
4.2.3 Material bevaras trots intyg om att förstöring skett	6
4.3 Underrättelser till enskilda.....	7
4.4 Dokumentation.....	7
5. ÖVRIGT	7
6. BESLUT	8

2. GRANSKNINGEN

Nämnden har den 7 och 8 mars 2016 genomfört en inspektion vid Åklagarkammaren i Göteborg, varvid ett urval av ärenden avseende hemlig tvångsmedelsanvändning granskats. Inspektionen har omfattat tvångsmedelsärenden som inletts under åren 2013 – 2015. Granskningen har koncentrerats till de ärenden som inletts år 2014. De iakttagelser och slutsatser som redovisas i detta uttalande avser endast de ärenden som inletts under år 2014.

Nämnden har särskilt granskat

- om tillstånd har funnits till respektive tvångsmedelsåtgärd,
- om bestämmelserna om förstöring av upptagningar och uppteckningar från hemlig tvångsmedelsanvändning har följts,
- om bestämmelserna om underrättelse till enskild har följts och
- om vidtagna åtgärder har dokumenterats på ett tillfredsställande sätt.

Vidare har nämnden i vissa utvalda ärenden kontrollerat verkställigheten av tillståndsbesluten och besluten om förstöring av upptagningar och uppteckningar från tvångsmedelsanvändningen.

Nämndens iakttagelser har sammanställts i ett inspektionsprotokoll och åklagarkammaren har getts möjlighet att lämna synpunkter på innehållet i protokollet. Med anledning av de iakttagelser som gjorts vid granskningen har åklagarkammaren uppmanats att besvara vissa frågor.

3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Inledning

Bestämmelser om hemliga tvångsmedel, såsom t.ex. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (hemlig avlyssning) och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (hemlig övervakning), finns framförallt i 27 kap. rättegångsbalken (RB).¹

3.2 Tillstånd till hemligt tvångsmedel

Beslut om hemlig avlyssning och hemlig övervakning meddelas av rätten efter framställning av åklagaren (27 kap. 21 § första stycket RB).²

---

¹ De rättsliga utgångspunkterna utgår från rättegångsbalkens bestämmelser per den 1 januari 2015. Innehållet i de för uttalandet aktuella bestämmelserna har dock inte ändrats i materiellt hänseende i förhållande till vad som gällde vid tidpunkten för tvångsmedelsanvändningen i de granskade ärendena.

² Under vissa förutsättningar får dock sedan den 1 januari 2015 tillstånd till åtgärderna ges av åklagaren i avvaktan på rättsens beslut (se 27 kap. 21 a § första stycket RB).

Ett tillstånd till hemlig avlyssning och hemlig övervakning får inte bestämmas längre än nödvändigt och får, när det gäller tid som infaller efter beslutet, inte överstiga en månad från dagen för beslutet (27 kap. 21 § andra stycket RB). Tillståndstiden kan förlängas genom nya beslut.

3.3 Förstöring av material

Reglerna om granskning, bevarande och förstöring av upptagningar och uppteckningar (material) från bland annat hemlig avlyssning och hemlig övervakning finns i 27 kap. 24 § RB. Material ska, i de delar det är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt. Om materialet är av betydelse för att förhindra förestående brott ska det bevaras så länge det behövs för detta ändamål. Materialet ska därefter förstöras.

I Åklagarmyndighetens rättspromemoria anges att ett förstöringsbeslut ska vara skriftligt och diarieföras samt att den åklagare som är eller har varit förundersökningsledare ska ansvara för att diarieföring sker. Vidare anges att förstöringsbesluten ska expedieras till Polismyndigheten och att åklagaren i beslutet ska begära en skriftlig bekräftelse från Polismyndigheten om att förstöring skett.³

3.4 Underrättelser till enskilda

Bestämmelser om underrättelse till enskild med anledning av hemlig tvångsmedelsanvändning finns i 27 kap. 31-33 §§ RB. Syftet med bestämmelserna är att ge den som utsatts för ett hemligt tvångsmedel möjlighet att i efterhand bedöma vilket integritetsintrång som åtgärden har inneburit och att reagera mot vad han eller hon kan anse ha varit en rättsstridig åtgärd.⁴

Huvudregeln är att den som är eller har varit misstänkt för brott ska underrättas om hemlig tvångsmedelsanvändning som han eller hon har utsatts för (27 kap. 31 § första stycket RB). En underrättelse behöver dock inte lämnas om viss sekretess gäller och ska inte lämnas om förundersökningen angår vissa särskilt angivna brott (33 § andra och tredje styckena). I vissa fall behöver en underrättelse inte lämnas om integritetsintrånget kan antas vara ringa (31 § andra stycket). En underrättelse behöver inte heller lämnas till den som redan fått del av eller tillgång till uppgifterna under förundersökningen eller om underrättelsen med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse (31 § femte stycket).

---

³ RättsPM 2012:8, Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden, s. 23.

⁴ Prop. 2006/07:133 s. 30.

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades (31 § fjärde stycket). Nämnden har tidigare uttalat att denna frist beräknas från det att den misstänkte avfördes från utredningen.⁵ Skyddas uppgifterna av vissa bestämmelser om sekretess ska underrättelsen skjutas upp till dess sekretess inte längre gäller (33 § första stycket). Har det på grund av sekretess inte kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades får underrättelse underlåtas (33 § andra stycket). Åklagaren är i dessa fall skyldig att underrätta nämnden om sitt beslut (14 b § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]).

3.5 Dokumentation

Enligt Åklagarmyndighetens föreskrifter om diarieföring (ÅFS 2005:19) ska uppgifter om hemliga tvångsmedel registreras i ett tvångsmedelsdiarium (3 §). De uppgifter som krävs för att kunna följa handläggningen av ett ärende ska registreras i diariet (6 §).

Av Åklagarmyndighetens föreskrifter om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel (ÅFS 2005:30) framgår att en åklagare som beslutar om användande eller hävande av ett tvångsmedel ska dokumentera beslutet. Det ska av dokumentationen, utöver annat, framgå vem som har fattat beslutet och tidpunkten för det (1 §).

4. NÄMNDENS IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING

4.1 Tillstånd och verkställighet av tvångsmedelsbesluten

I samtliga tvångsmedelsärenden finns tillstånd från rätten till de hemliga tvångsmedelsåtgärderna.

I de ärenden där nämnden kontrollerat verkställigheten av tillståndsbesluten har verkställigheten skett i enlighet med tillstånden i samtliga ärenden utom två. I dessa två ärenden har nämnden fått del av uppgifter i Polismyndighetens avlyssningssystem som tyder på att hemlig övervakning verkställts även dagen respektive dagarna efter det att tillståndstiden löpt ut. Nämnden avser att ta upp Polismyndighetens hantering till utredning i ett särskilt ärende.

---

⁵ Se ”Rapport avseende Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens iakttagelser och synpunkter från granskning av åklagarväsendets hantering av hemliga tvångsmedel” beslutad den 8 juni 2010 (nämndens ärende dnr 2010-6-3).

4.2 Förstöring av material

4.2.1 Beslut om förstöring

I de tvångsmedelsärenden där förstöringstidpunkten inträtt har beslut om förstöring fattats i samtliga fall utom två⁶. I ett fåtal ärenden har besluten fattats mellan 2 och 10 månader för sent. Åklagarkammaren har uppgett att förseningen berott på att kammarens rutiner för bevakning brustit.

I ett tvångsmedelsärende har beslutet om förstöring expedierats till Polismyndigheten närmare 2 månader efter det att beslutet fattades. Åklagarkammaren har uppgett att detta berott på förbiseende.

Nämnden konstaterar att hanteringen vid åklagarkammaren i ovan nämnda avseenden inte har varit invändningsfri.

4.2.2 Intyg om förstöring

I flera tvångsmedelsärenden saknas intyg om att beslut om förstöring har verkställts och i andra ärenden har intygen upprättats förhållandevis lång tid efter besluten om förstöring.

Med anledning av dessa iakttagelser har åklagarkammaren anmodats att redovisa vilka åtgärder som vidtagits eller kommer att vidtas för att säkerställa att material från hemlig tvångsmedelsanvändning inte bevaras rättsstridigt. I denna del har kammaren uppgett i huvudsak följande.

Vid beslut om att material ska förstöras sparas en kopia av beslutet i en särskild bevakningspärm. Varje kvartal går de vice chefsadministratörerna igenom bevakningspärmerna och noterar om det finns beslut där polisen inte återrapporterat att förstöring har skett. I de fall polisen inte återrapporterat påminns polisen och påminnelsen diarieförs i det hemliga tvångsmedelsdiariet. Chefsåklagaren och en av de vice chefsåklagarna har i olika utredningsråd med polisen påmint om vikten av att polisen snabbt förstör material efter åklagarbeslut och att polisen måste återrapportera när så sker.

Nämnden noterar att åklagarkammaren har vidtagit åtgärder i syfte att förmå Polismyndigheten att bättre efterkomma åklagares beslut om förstöring. Nämnden avser att ta upp de nu aktuella förhållandena vid Polismyndigheten till utredning i ett särskilt ärende.

4.2.3 Material bevaras trots intyg om att förstöring skett

I två tvångsmedelsärenden bevaras alljämt material i Polismyndighetens avlyssningssystem trots att åklagare beslutat att materialet ska förstöras och

---

⁶ I de två ärendena hade åklagare beslutat om att överlämna förundersökningarna till polisiär förundersökningsledare.

Polismyndigheten intygat att så har skett.⁷ Åklagarkammaren har uppgett att både besluten och intygen om förstöring avsåg allt material. Nämnden avser att i ett särskilt ärende ta upp förhållandena till utredning.

4.3 Underrättelser till enskilda

I ett tvångsmedelsärende har den första prövningen av om den enskilde ska underrättas om användningen av hemliga tvångsmedel skett närmare 3 månader efter det att förundersökningen lades ned. Åklagarkammaren har uppgett att underlag till prövningen inväntades från Polismyndigheten och att prövningen skedde kort efter det att underlaget kom in. Vidare har åklagarkammaren uppgett att rutinen nu ändrats så att den första prövningen görs oavsett om underlag inkommit eller inte.

Nämnden konstaterar att den första prövningen av om en enskild ska underrättas om användningen av hemliga tvångsmedel ska göras senast en månad efter det att förundersökningen avslutades, oavsett om något underlag från Polismyndigheten inkommit eller inte.

4.4 Dokumentation

Det är överlag god ordning i såväl tvångsmedelsakter som bevakningsärenden och handläggningen har generellt sätt varit lätt att följa.

Nämnden noterar att i två fall har beslut att häva tvångsmedelsåtgärder i förtid inte dokumenterats i enlighet med vad som föreskrivs i Åklagarmyndighetens föreskrifter.⁸

I flera ärenden saknas dokumentation om när förundersökningen avslutades, när den enskilde avfördes från utredningen eller när målet avgjordes slutligt. Som framgår av Åklagarmyndighetens rättspromemoria talar övervägande skäl för att sådana uppgifter bör dokumenteras i tvångsmedelsdiariet eftersom uppgifterna utgör utgångspunkt för när underrättelseskyldigheten respektive förstöringsskyldigheten inträder.⁹

5. ÖVRIGT

Vad som i övrigt förekommit föranleder inget uttalande från nämnden.

---

⁷ Vid kontroller i systemet som nämnden utförde den 5 april 2016 och den 17 maj 2016 framkom att materialet fortfarande fanns kvar.

⁸ 1 § ÅFS (2005:30).

⁹ RättsPM 2012:8, Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden, s. 21.

6. BESLUT

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Sigurd Heuman

I avgörandet har deltagit: Sigurd Heuman (ordförande), Barbro Thorblad, Linnéa Darell, Berit Jóhannesson, Zayera Khan, Christina Linderholm, Ewa Samuelsson och Jonas Åkerlund (enhälligt).

Föredragande: Ulf Malm

Expedition till:

Åklagarkammaren i Göteborg

Kopia för kännedom till:

Åklagarmyndigheten (Huvudkontoret, Tillsynsavdelningen)

Ekobrottsmyndigheten